

De ABC-Studio in BOZAR (Brussel), bij de expo over de kunstenaar Brancusi

MIJN SCHOOL IS IN HET MUSEUM

ABC vzw (ART BASICS for CHILDREN), een kunsteducatieve organisatie in Brussel, werkt op de grens van kunst en educatie: het is een labo voor esthetische ervaringen, creativiteitsontwikkeling en artistieke sensibilisering. Gerhard Jäger, bezieler en artistiek coördinator van ABC, benadrukt in dit stuk het belang van de synergie tussen museum en school. Zijn blik is internationaal.

Gerhard Jäger

Historisch gezien is het Ashmolean Museum in Oxford het eerste museum dat al in de 17de eeuw leslokalen voor universiteitsstudenten in zijn ruimtelijk plan integreerde.

► Talrijk zijn de jongste decennia de goede voorbeelden van activiteiten en bijzondere aanbiedingen van musea om hun divers publiek op interessante manieren ten dienste te zijn, naast hun standaardprogramma: museumnachten, kunstenaarsresidenties, samenwerkingen met kunstenaarscollectieven, kinderen en jongeren als curatoren en ambassadeurs, museumbussen en -fietsen, mobiele museumcontainers, musea in scholen, museumkoffers, museum 'in a box', educatieve pakketten, lezingen, concerten en dansperformances in tentoonstellingen, rondleidingen voor mensen met een beperking, vakantiestages, bedrijfsfeestjes en -events, babyyoga en meditatielessen, tot het reserveren van een tijdslot om een schilderij rustig en

alleen te kunnen bekijken. Daarbovenop kwam er door corona een digitaal aanbod van virtuele rondleidingen, het samenstellen van persoonlijke collecties tot interactieve speelmogelijkheden online. Wat een veelvoud aan vormen van publiekswerking! Met niet te vergeten ook de onuitroeibare 'opdrachtenparcours', schattenjachten en speurtochten.

De museumschool: een wereldwijde geschiedenis

Mijn interesse gaat vooral uit naar museale instellingen die de aanbodmachinerie overstijgen. Zij zijn op zoek naar een samenwerking die het onderwijs kwaliteitsvol versterkt en van het museum ook een school maakt.

Gerhard Jäger, bezieler van ABC, ART BASICS for CHILDREN en auteur van dit stuk

Historisch gezien is het Ashmolean Museum in Oxford het eerste museum dat al in de 17de eeuw - naast zijn collectie, bibliotheek en labo - leslokalen voor universiteitsstudenten in zijn ruimtelijk plan integreerde. Behalve twee 18de-eeuwse Franse concepten van het 'musée école' is het vervolgens wachten tot de 20ste eeuw op nieuwe museumscholen. Aan het eind van de jaren 1950 werkte Lina Bo Bardi, een Braziliaanse modernistische architect van Italiaanse afkomst, ook als directeur en curator voor het Museum for Modern and Folk Art in Salvador. In de aangrenzende gebouwen installeerde ze workshopruimtes en vestigde ze een 'school voor industrieel ontwerp en ambacht'. Ze was onder de indruk van de creativiteit van gewone mensen, hun 'handwerkelijke' kennis en de schoonheid van hun functionele en simpele gebruiksvoorwerpen. Naast het opzetten van unieke tentoonstellingen was haar groot ideaal een museum dat ook als school functioneert.

Eigentijdse definities van 'educatie' hebben het over een levenslang proces ter ontwikkeling van kennis, vaardigheden en karakter, dat niet alleen plaatsvindt in een klasruimte maar in een veelvoud van formele en informele settings. Een daarvan was in 1994 de New York City Museum School, die op haar beurt de Langley Academy in Engeland inspireerde om zich in een 'museum learning school' te transformeren.

In India was de grote ongelijkheid in het onderwijs de aanzet voor de museumschoolbeweging: geprivilegieerde studenten beschikten over kwaliteitsvolle infrastructuur met uitgebreid bronmateriaal en hooggekwalificeerde leerkrachten, arme studenten misten deze componenten van kwaliteitseducatie. De basisidee van dit project van vijf scholen is dat

musea de beste leermiddelen in huis hebben om binnen het curriculum naast academische kennis ook holistisch onderwijs aan te bieden. De pioniers ontwikkelden een unieke museum-pedagogiek die leerdoelen met objecten van de musea verbindt. Doelgroepen zijn schoolverlaters, die op deze manier weer in het reguliere onderwijssysteem terug kunnen keren. De laatste twaalf jaar hebben de vijf deelnemende museumscholen meer dan drieduizend minder bevoorrechte kinderen onderwezen. Sommigen stroomden door naar de universiteit of begonnen hun eigen bedrijf. Anderen werden leerkracht. En natuurlijk heeft het project een positieve impact op de gemeenschap: de kinderen fungeren als ambassadeurs.

Nog meer pioniers

Het Macromuseum in Rome begon in 2017 de grenzen te overschrijden tussen de omgeving van een school en een museum, om plaats te bieden aan nieuwe ideeën, concepten en definities van leren en onderwijzen. Door het

De basisidee van dit project van vijf scholen is dat musea de beste leermiddelen in huis hebben om binnen het curriculum naast academische kennis ook holistisch onderwijs aan te bieden.

klaslokaal in het museum te brengen en de openbare ruimte te herontwerpen streefde het museum ernaar om de wereld van de kunst met het stadsleven te verbinden. Op basis van de theoretische achtergrond van de pedagoog Piaget ('kennis bevindt zich in objecten en kinderen vinden daarin informatie terug door ze te manipuleren'), Vygotsky ('de hoofdbron van het leren is de sociale interactie') en Michelangelo Pistoletti's idee van het 'derde paradijs' (meer bewustzijn ontwikkelen voor duurzaamheidsproblemen) creëerde het dimensies op meerdere niveaus die samen de leerresultaten verrijken.

Het Bode Museum in Berlijn organiseerde dan weer in samenwerking met de Kulturstiftung des Bundes en het Staatliche Museum Berlin voor negen partnerscholen tussen 2016 en 2021 een *best practice model* met zijn Lab. Bode-initiatieven. In drie speciale laboruimtes experimenteerden de initiatiefnemers in het museum met nieuwe innovatieve formats voor interdisciplinair leren.

Leren in een museum: niets dan voordelen

Het project *My Primary School is at the Museum* werd bedacht door de architect Wendy James, die haar werk meer als toegepaste wetenschap ziet, met een artistieke en sculpturale expertise die fundamenteel gebaseerd is op menselijkheid. In samenwerking met het Department of Education and Professional Studies en het Cultural Institute van King's College ontwikkelde ze het project tegen een achtergrond van bedreigde museumdiensten, een tekort aan schoolplaatsen en een groeiend aantal voordelen dat het leren door verzamelingen in culturele omgevingen kan leveren. Na de testfase en proefprojecten in 2016 om basis- en kleuterscholen voor langere periodes in een museum te ontvangen en hen in residentie te laten gaan om onderwerpen van het hele curriculum te verkennen, publiceerde ze een gedetailleerd onderzoeksrapport waarin ze de vastgestelde voordelen aantoonde:

- voor kinderen: meer zelfvertrouwen en verbeterde sociale en communicatieve vaardigheden en een grotere betrokkenheid, met een gevoel van eigenaarschap van lokale culturele ruimtes en plaatsen;
- voor musea: een beter begrip van een jonger publiek. Belangrijke praktijkervaringen die ook de ontwikkeling van meer relevante en boeiende programma's mogelijk maken;
- voor scholen en leerkrachten: voorbeelden van creatieve manieren om de leerdoelen te bereiken en een groeiend vertrouwen in het gebruik van ruimtes buiten de klas.

Leren in een museum bevordert ook het conceptuele begripsvermogen door het bevorderen van de 'zintuiglijke geletterdheid': zien, voelen, horen, ruiken en proeven.

Het project heeft nu al een periode van meer dan vijf jaar achter de rug met honderden schoolkinderen uit Engeland, Wales, de Ierse Republiek en Noorwegen. Ruimtes in musea veranderden voltiids en voor een aantal weken in klaslokalen.

De krachtlijnen en werkmethode van ABC

Ook ABC zet sinds twintig jaar sterk in op samenwerking met scholen, vooral om kinderen die niet het geluk hebben in een familie van *Bildungsbürgertums*-achtergrond op te groeien de kans te geven om op een interessante manier met de kunsten in contact te komen. Dat wordt spijtig genoeg nog altijd niet in de traditionele schoolloopbaan gewaarborgd. Om daarvoor de best mogelijke omstandigheden te creëren werkt ABC in eigen huis of op verplaatsing per schoolklas met vier gidsen in

Expo over Dick Bruna

Leren in een museum bevordert ook het conceptuele begripsvermogen door het bevorderen van de 'zintuiglijke geletterdheid'.

kleine groepen van zes kinderen. Zo kun je de jonge bezoekers zo individueel mogelijk begeleiden bij hun ontdekkingstocht en esthetische ervaringen, en hun creatieve processen ondersteunen. Tijd geven om associatief zelf op onderzoek te gaan om zo de kwaliteit van de verschillende verbindingen te bevorderen, is cruciaal in deze manier van werken. Naast dagbezoeken zetten we in ons huis ook in op trajecten met een langere duur. In onze 'Laboklas' kunnen we basis- en secundaire scholen uitnodigen om enkele weken een vakoverschrijdend en ervaringsgericht project te beleven. Een rijke collectie aan boeken, ideeën, werkinstrumenten - in combinatie met de sterke persoonlijkheid van de gidsen en de vormgeving van de ruimte - vervolledigen het aanbod.

Creatieve leeromgevingen op maat

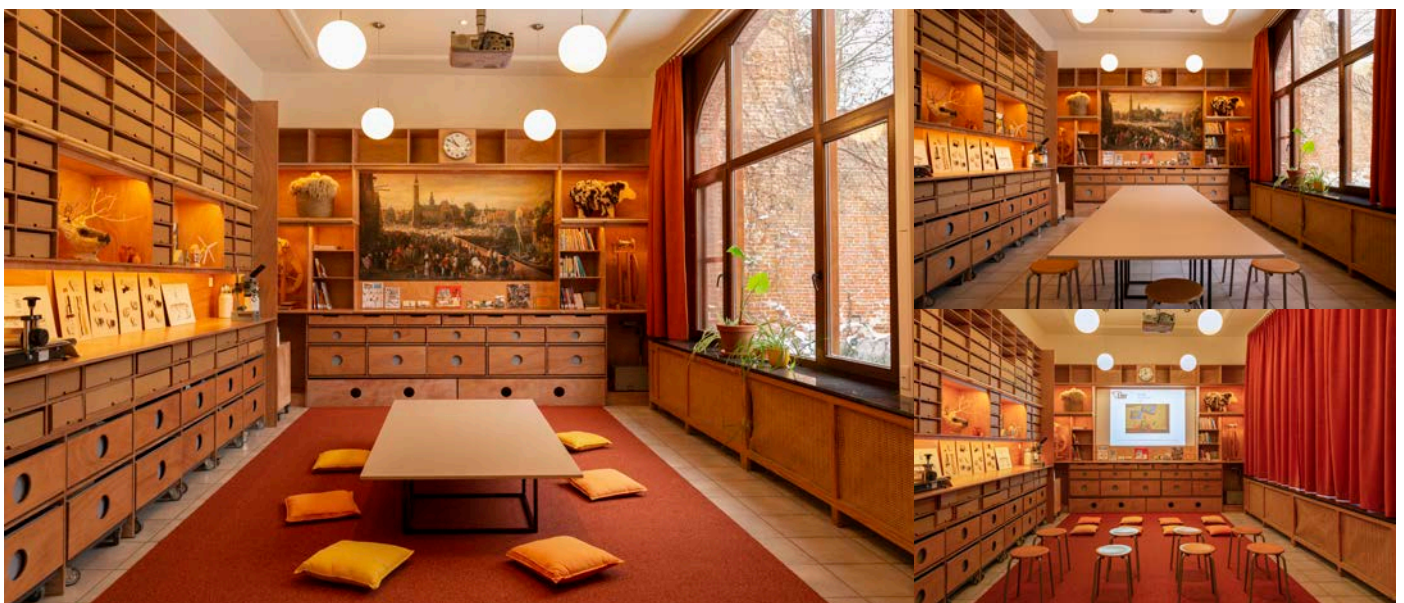
Volgens de Italiaan Loris Malaguzzi is de derde pedagoog - na de volwassenen en de andere kinderen - de ruimte, de fysieke omgeving. In ons eigen huis en ook in onze mobiele interactieve studio's speelt de vormgeving van het interieur een belangrijke rol om de ruimte te beleven als een indirecte esthetische ervaring. Op vraag van scholen, bibliotheken, kinderdagverblijven en musea deelt ABC zijn expertise en realiseert het creatieve leeromgevingen op maat. We nemen de tijd om alle medewerkers van de vragende partij in het participatieve designproces te betrekken. Ter ondersteuning gebruiken wij daarvoor de ABC Basisbox als werkinstrument. Zo onderzoeken we samen de tien elementen die de kwaliteit van een speci-

fieke ruimte bepalen: vorm en proportie / materiaal / kleur / licht / geluid / geur / interieur / circulatie / klimaat /omgeving en de buitenruimte. Zelf proberen we vooral de ziel van de plaats (*genius loci*) te vatten om zo de brug van het verleden naar de toekomst te bouwen. Binnen een pedagogisch coachingtraject stimuleren we de deelnemers ook om samen over hun werkvisie te reflecteren.

ABC researchmodule

De leesvaardigheden van Nederlandstalige scholieren gaan al geruime tijd achteruit, ook omdat leerkrachten zelf te weinig boeken actief gebruiken bij hun onderwijs in het klaslokaal. Als een antwoord op dit tekort en ook om kinderen te stimuleren zelf meer op onderzoek uit te gaan, ontwikkelden we de ABC-researchmodule, een mobiele constructie met indirecte verlichting en stopcontact, én met genoeg plaats voor themaboeken, het opslaan van materiaal, prik- of magneet 'moodboards' voor tekstfragmenten en/of visuals en een geïntegreerde rariteitenvitrine geïnspireerd op de voorlopers van onze huidige musea: de curiositeitenkabinetten.

Volgens de Italiaan Loris Malaguzzi is de derde pedagoog - na de volwassenen en de andere kinderen - de ruimte, de fysieke omgeving.

Op vraag van scholen, bibliotheken, kinderdagverblijven en musea deelt ABC zijn expertise en realiseert het creatieve leeromgevingen op maat, zoals het stadslab in Lier.

Veel musea zouden meer dan eendaagse bezoeken kunnen aanbieden.

Mobiele museummodule

Een ander meubel is de mobiele museummodule op wieltjes. Die is op maat van een standaard personen- of goederenlift ontworpen en kan overal in het midden van tentoonstellingsruimtes als educatief werkinstrument (voor zeven personen) ingezet worden. De buitenkant kan als visuele communicatiedrager voor exposities gebruikt worden en de module kan na het ontplooiën als workshop-eiland dienstdoen. Geïntegreerd in de module zijn zeven taboeretten en een metalen kader ter ondersteuning

De Research Module van ABC.

De ABC Museummodule in het KMSKB in Brussel.

van een werktafel die op de hoogte van kinderen van zes tot twaalf of voor volwassenen geïnstalleerd kan worden, een stopcontact en indirecte verlichting, een magneet- of prikbord, alsook een A3- en twee A4-dozen voor werkmateriaal. De module is licht geconcipieerd. Hierdoor kan ze door één persoon vervoerd en opgesteld worden.

Besluit

De meeste musea in Nederland en Vlaanderen hebben een lange samenwerkingsgeschiedenis met scholen. Veel musea zouden meer dan eendaagse bezoeken kunnen aanbieden. Ze hebben al passende ruimtes of ze kunnen met relatief gemak gerenoveerd, verbouwd of uitgebreid worden. En ze hebben vooral geëngageerde educatieve medewerkers met een grote expertise in leerprocessen om leerkrachten te ondersteunen. ◀

▶ Meer info:

<https://www.mleuven.be/nl/content/home>

<https://greentrack.be/>

<https://www.kiculture.org/>

▶ Dit zijn de drie kernboodschappen van ABC (ART BASICS for CHILDREN) voor musea:

1. Meer plaats voor experiment

Geef jouw team de kans om ten minste een keer per week schoolklassen voor een hele dag of enkele dagen te ontvangen. Werk in dat geval met meer begeleiders en in kleine groepen. Dit biedt de kans om nieuwe ideeën uit te proberen die op hun beurt de standaard rondleidingen kunnen voeden.

2. Werkmentaliteit

Stimuleer je educatieve medewerkers om de bezoekers met een open en onderzoekende houding te begeleiden. Belangrijker dan alle pedagogische doelstellingen is de fascinatie voor de collectie en de passie voor de kunsten die museummedewerkers uitstralen en overdragen.

3. Integratie in het parcours

Ondersteun het ontwikkelen van uitdagend educatief materiaal, programma's en studio's voor alle leeftijden en verschillende niveaus. Integreer die vanaf begin van de planning in de scenografie van de tentoonstelling. Verstop educatieve ruimtes niet in kelders of op zolders.

Wat de lerarenopleidingen betreft, is ABC van mening dat zij hun studenten krachtiger voor het pedagogische potentieel van ruimtes en interieurs moeten sensibiliseren. Zij moeten ook kwaliteitsvolle inspiratie aanbieden om kunst in alle vakken te integreren.

Dit is mijn hoop: dat langdurige schoolresidenties in lokale musea in de toekomst een onderdeel van de educatie van ieder kind worden en dat kinderen trots zullen zeggen: mijn school is in het museum!